

Cecilie Basberg Neumann (2009). *Det bekymrede blikket – En studie av helsesøstrenes handlingsbetingelser*. Oslo: Novus forlag (242 s)

Det bekymrede blikket

Cecilie Basberg Neumann har skrevet bogen *Det bekymrede blikket – En studie av helsesøstrenes handlingsbetingelser* (Novus Forlag, 2009) på baggrund af sin doktorafhandling fra Institut for kriminologi og rettsosnologi ved Oslo Universitet 2007. Hendes udgangspunkt for afhandlingen var at skaffe viden om mishandling af børn. Helsesøstre¹ i Norge har kontakt med alle børn fra fødslen, idet barnet har løvmæssig ret til løbende at blive tilset af en helsesøster på en helstation, derfor formodede Neumann, at de måtte have viden om børnemishandling. Denne formodning understøttes af, at det tillige er en del af helsesøstrenes mange arbejdsopgaver at opdage og indberette overgreb mod børn. Det første arbejdsspørgsmål var således: *Hva opdager helsesøstre av børnemishandling, og hva gjør de med det de ser?* (Neumann 2009:16)

Det viste sig, at de antagelser, Neumann baserede sit spørgsmål på, ikke svarede overens med den virkelighed, der mødte hende, da hun tog kontakt til helstationerne med henblik på deltagelse i undersøgelsen. Hun fik mange afslag, og de blev begrundet med, at helsesøstrene som faggruppe ikke havde megen viden om børnemishandling. Det lykkedes dog at få kontakt med to helstationer, på henholdsvis Oslos øst- og vestegn, som var villige til at deltage. Deltagelsen indebar interviews med helsesøstrene og feltarbejde i form af venterumsobservationer.

På baggrund af modviljen mod at deltage og de mange ytringer om, at helsesøstrene ikke havde megen viden om mishandling af børn, ændrede Neumann delvist sit fokus. Det blev en undersøgelse i sig selv at afdække, hvorfor det forholder sig sådan, at helsesøstrenes faglige selvforståelse ikke indeholder at have særlig viden om mishandling af børn, når de har kontakt med alle børn og samtidig har skærpet indberetningspligt. Fokus i analyserne er således helsesøstrenes handlingsbetingelser og disse betingelsers betydning for deres muligheder for både at opdage mishandling, og for, hvordan de reagerer på den

mishandling, de faktisk opdager. Dette fører til meget velargumenterede analyser af, hvordan helsesøstrenes handlingsbetingelser former deres faglige blik.

Bogen er bygget op sådan, at der indledes med et historisk blik på helsesøsterfaget, hvorefter bogens analytiske ramme sættes med et teoretisk kapitel, hvor særligt Michel Foucaults begreb om *regering* er i fokus, ligesom bogens inspiration fra Bourdieu præciseres. Dernæst følger et metodisk kapitel, som følges af fire analyse-kapitler, der bærer titlerne: *Blikk og kategoriseringer, Handling, Kropp og kunnskap, Klasse og etnisitet*. Fælles for disse kapitler er, at der løbende anvendes og tillige introduceres teoretiske begreber. Bogens afsluttende kapitel hedder *Avvikets usynliggjøring*, og essensen i dette konkluderende kapitel er, at helsesøstrenes orientering mod normalitet stiller sig i vejen for opdagelsen af afvigelse.

Helsesøstrenes handlingsbetingelser

Neumann skitserer indledningsvist 4 professionssociologiske tilgange til undersøgelse af professioners handlingsbetingelser, som hun med sit arbejdet søger at integrere; det drejer sig om forskning der 1) tager udgangspunkt *iprofessionsudøverne*, 2) tager udgangspunkt *modtagerne* af professionens ydelser, 3) en *institutionel interesse* i professionens placering i forhold til stat og øvrigt samfund og sidst 4) en *historiseret forskning*, hvor man viser, hvordan de diskurser, der omgiver professionerne er indlejret i professionernes udvikling. At Neumann har denne brede i sine analyser af helsesøstrenes handlingsbetingelser bevirker ligeledes en bredde i hendes fund.

Konklusionen på disse analyser er, at helsesøsterfaget er indlejret i en kvindeskønnet tradition for at arbejde pragmatisk i det stille, som bevirker, at man ofte søger andre løsninger end indberetninger til børneværnet, når uøen melder sig. Neumann viser, hvordan denne tradition har at gøre med fagets kønnede historie. I praksis ses dette ved at flere helsesøstre giver udtryk for, at de ikke oplever, at det nødvendigvis hjælper børnene og familierne, når de indberettes. Samtidig er oplevelsen, at familierne mister tilliden til helsesøstre, når de indberetter dem til børneværnet, og at en væsentlig mulighed for at hjælpe familierne på rette vej, dermed mistes. Således vælger helsesøstrene i første omgang at sætte mere upåagtet ind overfor disse familier.

En anden af Neumanns konklusioner er, at helsesøsterfaget ofte er forbundet med tvivl. Helsesøstre har en meget bred opgaveportefølje, som blandt andet indbefatter at holde øje med børnenes vægt og mål, give vacciner, tjekke syn og hørelse, følge børnenes motoriske udvikling, vejlede omkring

amning, give forældrene information om øvrig ernæring og tandhygiejne, og dertil vurdere barnets psykosociale udvikling og moderens og hele den øvrige families velbefindende. Da opgaverne breder sig ind over flere forskellige fagområder, har helsesøstrene således ikke specialiseret viden om de enkelte områder, og som følge deraf kommer tvivlen, når grænsetilfælde skal defineres som enten normale eller afvigende.

Det område hvor helsesøstrene har deres primære faglighed er medicin, idet de oprindeligt er uddannede sygeplejersker. Neumann konkluderer, at en konsekvens deraf er, at børnenes *kroppe* kommer i centrum, når afvig skal ses, hvilket kan bevirke at ikke-kropslige tegn på misrøgt ikke nødvendigvis fanges af helsesøstrenes faglige blik.

Disse analyser er gennemgående velargumenterede. Dog sidder man som læser med en fornemmelse af, at konklusionerne omkring barnekroppens dominerende betydning for helsesøstrenes faglige vurdering af barnet er trukket lidt for skarpt op i lyset af det datamateriale. Neumann har til sin rådighed. Undersøgelsen er baseret på interviews med helsesøstre og på venterumsobservationer. Det vil sige, at Neumanns baggrund for at analysere helsesøstrenes konkrete arbejde med børnene, ligger i interviewmaterialet, og jeg vil indvende, at lige præcis helsesøstrenes mere upåagtede prioriteringer, er svære at få adgang til verbalt. Her ville observationer af selve konsultationerne have kunnet understøtte eller eventuelt nuancere analysen af relationen mellem at have en overvejende medicinsk uddannelse og et stort fokus på barnekroppen.

Ses der bort fra dette mindre forbehold, så stilles man med Neumanns analyser af handlingsbetingelserne godt til at kunne forstå, det faglige rådenum helsesøstrene har, når de skal reagere på uro og tvivl i forhold til at vurdere, hvad der er normalt, og hvad der er afvigende.

Normalitet og afvigelse

Når denne normalitetens grænsedragning skal finde sted, viser Neumann, hvordan kategorierne klasse og etnicitet har betydning. Det har betydning, at helsesøsteren som myndighedsperson ofte har et etnisk norsk middelklasse kvindeansigt, men betydningen kan vise sig på forskellig vis. På den ene side spiller klasseaspektet ind, idet fysiske fattigdomstegn bliver tolket som faresignaler, der ikke kun fortæller om materiel fattigdom, men som også leder tankerne i retning af misrøgt af børnene, hvilke kan være både berettiget og uberettiget. Samme usikkerhed kan knyttes til etnicitet, hvor signaler, der er fremmede for helsesøsteren overfortolkes. Men klasse og etnicitet kan også vise sig på en diametralt mod-

sat vis, idet mange helsesøstre er meget bevidste om, at de selv har en bestemt etnisk oprindelse og klassebaggrund, og derfor er de ofte åbne for at overveje, om de afvig de nu ser, i virkeligheden er udtryk for noget, de selv finder anderledes men som egentlig ikke er forkert. Således afføder kategorierne klasse og etnicitet en vis relativisme i helsesøstrenes normalitetsbegreb, og de bliver en del af den tvivl, der er en del af helsesøstrenes virke. Neumann kan sit analytiske håndværk, idet analyserne er velargumenterede og dertil tankevækkende. Man vil formentlig kunne drage paralleller fra Neumanns analyser af betydningen af klasse og etnicitets i helsesøsterfaget til andre faggrupper inden for velfærdsstaternes frontpersonale; sygeplejersker, pædagoger, lærer eller politibetjente. Man kan sige, at analyserne rækker lidt ved forestillingen om, at borgerne er stillet lige, når de møder staten. De minder læseren om, at der kan være mange elementer i spil, når myndigheder i praksis skal bruge deres myndighed eller magt til at definere, om borgerne har problemer, hvad problemerne består i eller hvordan de skal løses.

Det eneste forbehold, der skal skydes ind her omkring analyserne af etnicitet og klasse, er, at det kunne have været endnu mere spændende, hvis klasse og etnicitet, i modsætning til hvad tilfældet er, havde været tænkt ind i det oprindelige design, således at der i højere grad ville have været indsamlet empiri med fokus derpå. Man får fornemmelsen af, at der kunne være mere interessant stof at finde der, som det ville have været en fornøjelse og fagligt berigende at se Neumann behandle.

Med *Det bekymrede blikket* får Neumann således vist, hvordan helsesøstrene i Norge i den praktiske udførsel af deres arbejde er formet af de handlingsbetingelser, der er indlejret i deres profession. Neumann foretager denne rejse ind i helsesøsterfaget med en åben analytisk indstilling, som bevirker, at fund der peger i en anden retning, end hun oprindeligt havde forestillet sig, med sikker analytisk hånd bliver integreret i det videre arbejde. *Det bekymrede blikket* kan således anbefales til alle, der har interesse specifikt i helsesøsterfaget. Bogen er bestemt også spændende læsning for den der har interesse i mødet mellem profession og borger og i begreber som normalitet og afvigelse.

Note

1. Helsesøster er det norske ord for det, der på dansk hedder sundhedsplejerske. Jeg har valgt at bruge ordet helsesøster i denne tekst, da der er visse forskelle på, hvad sundhedsplejefaget og helsesøsterfaget indeholder. Særligt ses en forskel i, at man i Norge modtager børnene på helstationer, mens man i Danmark tilser børnene i hjemmene.